

ARMARNA

Piteälvens utlopp hade under 1700-talet blivit så grunt att fartygstrafiken hindrades. Det har berättats att Anna Margareta Eriksdotter (1780-1862, nuv. Mårtensgården) hade vadat över älven! Älvmynningen bredde ut sig över en sandbank som bara kunde passeras med "båtar samt bräd- och tjärufloftar". Lastning och lossning till segelfartyg fick ske vid Huvan eller Renöra. Stadens existens på sin plats var kanske hotad. I undersökningar från tidigt 1800-tal framgår att det var bra djup nedanför Pitsundet men sedan en bit nerströms grundade upp successivt i en ca 300 m bred sandbank med bara drygt 2m djup längst ut. Därutöver blev det tvärdjupt.

Lösningen blev att tränga ihop älven med stenarmar, och så öka strömhastigheten. Ur rapport av löjtnant A E von Sydow, i mycket grundat på förslag av en lokal byggmästare Alm: *"Dessa byggnader böra icke efter första projectet bestå af stenkistor, emedan de lätteligen kunna underskäras och i sitt läge rubbas, utan af dubbla förpålningar, hvilkas mellanrum fyllas med försänkningar af ris, såsom ritningen, bifogad kostnadsförslaget Litt A, utvisar. Förpålningarna blifva tvänne, neml. i riktningarne ab och cd, den förre 600 alnar och den senare 500 alnar lång, samt distancen vid utloppet emellan a och c omkring 250 alnar. I hvarje förpålning hafva de inre pålarne 2 alnars distance och de yttre 4. Sedan en del af risfyllningen blifvit nedsänkt emellan påraderne, bilägges den inre raden på bägge sidor, och den yttre på yttre sidan, med bjelkar i hvilka infästas tvärstockar på hvar 12te aln, för att pålarnes ställning ej må rubbas. Bjelkarne få icke fästas vid påraderne, på det att, sedan ny risfyllning blifvit sänkt ofvanpå tvärstockarne, hela dessa galler må kunna sänka sig, alt eftersom risfyllningen genom förmodade skärningar sjunker undan. Förpålningarnes bredd blir vid ändarne mot hafvet 14 alnar, emedan utloppet där är smalast och följaktligen skärningen starkast, men aftager sedan ända till 7 alnar, höjden blir till lägsta vattenytan, af det skäl att de då mindre kunna skadas af is, emedan den endast kan drifva åt land under sådana vindar, då sjön stiger. --- kan hela kostnaden förslagsvis uppgifvas till omkring 11,000 Riksdaler Banco.—Stockholm den 25 januari 1824. A. E. von Sydow."*

Det blev snabbt beslut i ärendet: *"--Hvad I rörande arbetsplanen för innevarande år, och dess utförande i underdånighet föreslagit hafva Vi till alla delar i Nåder gillat.---Stockholms Slott den 24 mars 1824. Carl Johan----*"

Bygget började vintern 1825, och redan 1827 var farledsdjupet 13 fot (3,9 m), det fungerade! Sen fick man förstås reparera och bygga på under många år. Det har sagts att den först byggda Armen på Högsbölesidan ska ha skurits under av strömmen och rasat in i älven. Till Armbyggena försvann nog Högsböles stengårdsgårdar, och en del skog. Man la i fyllning ner hela tallar med grenarna kvar, som forslades ut på påbyggda stöttingar. Det har berättats att den starke mannen JP Wallin hade dubbel dagspenning i det tunga arbetet att lyfta upp träden till risbädden (källa: Viktor Pettersson/Knut Andersson) .

Fisket påverkades. Det fanns på vår sida en ca 4 m öppning vid stranden, som Piteå Stad lät fylla igen runt 1847. Bönder i byn lät stämma Staden för förlorat fiske, rättegångshandlingar från bl.a 1885-86, finns delvis på hemsidan, liksom utdrag ur Piteå Hamns register.

Högsbölebönderna förlorade rättegången. Man kan anta att Armbyggena, och regementet vid Pitsund hade gett några bönder goda inkomster, se de stora mangårdsbyggnaderna från 1850-talet. Armarna har f.ö "alltid" lokalt kallats Högsbölearmen resp. Pitholmsarmen, namnen "Norra Stenarmen" resp "Södra Armen" är relativt nya.